Cinc claus sobre el periodisme, les trinxeres i les ‘fake news’

Acadèmics i periodistes debaten sobre el paper dels mitjans de comunicació en el cicle Debats UB: Catalunya i Espanya, organitzat per la Universitat de Barcelona

Joan Vila i Triadú

D'esquerra a dreta, Ramón Reig, Marta Lasalas, Joan Julibert, Maite Vilalta -vicerectora d'Igualtat i Acció Social de la UB-, Joan Maria Morros, Mayte Sánchez i Francisco Esteban -vicerector de Comunicació de la UB-, moderador / XÈNIA FUENTES – UB

Quin és el paper del periodisme en una societat cada cop més interconnectada? Com es pot fer un consum responsable i crític de l’allau informativa actual? Quina part de culpa tenen els mitjans en la proliferació de ‘fake news’? S’ha fet molt ‘periodisme de trinxeres’ als mitjans catalans i espanyols a l’hora d’explicar el conflicte polític Catalunya-Espanya? Aquestes preguntes van ser el fil conductor del debat ‘**El paper dels mitjans de comunicació davant dels reptes de les societats democràtiques**‘, celebrat el passat 27 de gener, a l’Aula Magna de l’edifici històric de la Universitat de Barcelona.

La trobada formava part del cicle **‘Debats UB: Catalunya i Espanya**‘, organitzat per la Universitat de Barcelona. La sessió sobre els mitjans de comunicació va tenir dues parts. El degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya, Joan maria Morros, va traçar el panorama de la professió i va desgranar els reptes principals als quals s’enfronten avui els periodistes. Després, un debat amb quatre ponents: el doctor **Ramon Reig**, professor de la Facultat de Comunicació de la Universitat de Sevilla, la professora **Lydia Sánchez**, de la Facultat d’Informació i Mitjans Audiovisuals de la

Universitat de Barcelona, i els periodistes i analistes **Marta Lasalas** (El Nacional, Avui) i **Joan Julibert** (8TV, TV3). Moderava el debat el vicerector de Comunicació de la UB, **Francisco Esteban**.

Joan Maria Morros, degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya / XÈNIA FUENTES – UB

Joan Maria Morros: "Les 'fake news' poden arribar a enfonsar qualsevol democràcia"

El degà del Col·legi de Periodistes, Joan Maria Morros, va analitzar en la seva intervenció el fenomen de les 'fake news'. "Les 'fake news' poden arribar a enfonsar qualsevol democràcia. Però la millor arma contra la desinformació és l'**educació mediàtica**. Hem de crear ciutadans competents per afrontar el fet comunicatiu, per interpretar amb sentit crític la informació. És una prioritat inajornable", afirma. El degà del Col·legi també alerta sobre les xarxes socials, una arma de doble tall. "Les xarxes són una finestra per guanyar immediatesa", comenta, però alhora, "tenim molta responsabilitat quan fem un 'm'agrada' o quan retuitegem segons què. Les informacions falses circulen per la xarxa i hem d'evitar der ser-ne transmissors passius".

Morros posa en valor els principis bàsics de l'ofici periodístic. "El periodisme té una funció essencial en els sistemes democràtics. Per poder prendre lliurement les decisions, la ciutadania ha de tenir accés a la màxima informació". Segons Morros, la **precarietat** és una de les xacres principals a les qual s'enfronta la professió. L'esclat de la crisi econòmica del 2007 es va sumar a la crisi del model de negoci dels mitjans de comunicació per la irrupció d'Internet. A moltes redaccions es va obligar a prejubilar-se a molts periodistes amb llarga experiència, "una tragèdia en aquesta professió per la pèrdua de background que això significa". I els periodistes joves "han de simultanejar diverses feines per poder arribar a finals de mes". "Els nous mitjans digitals tenen plantilles molt escasses i això obliga als periodistes a escriure sobre matèries molt diverses, sense poder especialitzar-se", reflexiona.

El degà del Col·legi també alerta sobre el concepte **'periodisme ciutadà'**. El periodista ha d'agafar els elements que arriben via xarxes socials i els ha de treballar amb les eines de la professió i

aplicant les indicacions recollides al Codi Deontològic del Col·legi. En cap cas es pot fer 'periodisme de trinxera' des dels mitjans públics de comunicació, que tenen l'obligació legal i, per nosaltres, l'obligació d'higiene democràtica, de garantir la pluralitat de la informació".

Ramón Reig, professor de la Facultat de Comunicació de la Universitat de Sevilla / XÈNIA FUENTES – UB

Ramón Reig: "La nova censura és la infoxicació"

El professor de la Facultat de Comunicació de la Universitat de Sevilla assenyala el primer repte dels mitjans de comunicació: que la societat on s'insereixen sigui democràtica i per tant, "formar els ciutadans perquè siguin democràtics". Segons Reig, "la vella censura del llapis vermell ha deixat pas a la nova **censura de la infoxicació**, de l'excés d'informació". Reig va desenvolupar el que anomena la **teoria de les '6 P'**, les sis barreres que, al seu parer, troben els periodistes a l'hora de fer el seu treball de forma lliurement: "la propietat, la publicitat, la política, la producció (de les notícies), els públics i la propaganda". "Molts periodistes estan més identificats amb la línia ideològica de l'empresa on treballen que no pas amb el periodisme", afirma.

Joan Julibert, periodista i professor del Grau de Comunicació i Indústries Culturals de la UB / XÈNIA FUENTES – UB

Joan Julibert: “La mentida sempre serà més seductora que la veritat”

El periodista i analista Joan Julibert té una visió crítica sobre el moment polític català. “Molt sovint oblidem que la nostra primera funció és la d’escoltar, no pas explicar. Per poder explicar, primer s’ha d’escoltar”. Segons Julibert, els mitjans catalans i espanyols en els últims anys **“no han mirat de buscar la veritat, sinó han buscat la manera de tenir raó,** a partir dels seus posicionaments ideològics, econòmics o polítics”. “Tots els mitjans de comunicació són servei públic, tant els de propietat pública com els de propietat privada”, afirma el periodista i també professor de la UB. “I com a tal servei públic, han de servir als ciutadans, no als interessos de les empreses que els financien”.

Julibert també alerta sobre les **“bombolles de satisfacció”** que, al seu parer, genera Internet. “A les xarxes els consumidors obtenen allò que reclamen, i no és aquest el paper del periodisme. El periodisme no ha de donar plaer. No som els ‘satisfyers’ del coneixement”. Segons el periodista i analista, “la mentida sempre serà més seductora que la veritat. Perquè la mentida es confecciona per satisfer qui l’escolta, es configura per ser creguda i perfectament consumida”.

Marta Lasalas, periodista i professora del Grau de Comunicació i Indústries Culturals de la UB / XÈNIA FUENTES – UB

Marta Lasalas: “Els periodistes espanyols no es pregunten si fan periodisme de trinxeres”

La periodista d’*El Nacional* Marta Lasalas reflexiona sobre el denominat periodisme de trinxeres: “nosaltres sempre ens estem qüestionant si fem periodisme de trinxeres o no. Però la majoria de periodistes espanyols no s’ho plantegen. **Ells tanquen files amb els poders de l’estat** al voltant de la unitat d’Espanya i prou”.

Lasalas creu que “fer periodisme avui és una lluita constant contra l’error, perquè quan treballes a gran velocitat el risc d’equivocar-se augmenta. La premsa digital ens hem aproximat a les rutines de la ràdio”. Tot i això, la periodista revindica que cal més aprofundiment. “Fins i tot en els mitjans digitals, on tot sembla ser tan immediat, els lectors ens demanen que aportem més profunditat, que analitzem els fets més a fons, sense tant urgència. I si ho fem, ens ho agraeixen”.

Lydia Sánchez, professora de la Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals de la UB / XÈNIA FUENTES – UB

Lydia Sánchez: “No estem dissenyats per buscar la veritat”

Per la professora de la UB Lydia Sánchez, “els mitjans de comunicació són responsables, en part, de l’increment de la desinformació. Però alhora són part de la solució”. Segons Sánchez, “la psicologia contemporània ens explica que estem dissenyats de manera que busquem aquella informació que més encaixa amb el que creiem, funcionem sota un mecanisme de biax cognitiu, que ens exposa selectivament a la informació. No estem dissenyats per buscar la veritat”.

Sánchez opina que “els mitjans de comunicació tenen l’obligació d’**estimular el pensament crític**”, i aposta per obligar els mitjans a tenir “una conducta transparent i ètica mitjançant un òrgan regulador independent i amb poder sancionador, que a Espanya no existeix”.